

UDDEVALLA

Unge smeden slår ett slag för hett hantverk

ANTON DAHLBERG UPPFÖRDE SMEDJAN I RESTENÄS 1893. PÅ DEN TIDEN VAR DET BYSMEDJAN MAN VÄNDE SIG TILL FÖR ATT FÅ BRUKSFÖREMÅL TILLVERKADE OCH LAGADE. (BILD: LASSE EDWARTZ)

Historia möter samtid i Restenäs gamla smedja utanför Ljungskile. Med äldre tiders teknik skapar den unge Uddevallasmeden Axel Rydberg konstsmide för en modern tid. I framtiden hoppas han att fler ska vilja testa på. – Jag delar gärna med mig av min kunskap.

Lasse Edwartz
Julia Forsberg

UDDEVALLA

Likt en jättes lungor blåser bälgen liv i glöden. Syret får det pyrande träkolet att blossa upp. Gnistorna hoppar och dansar i ässjan. Eftermiddagens regnskur har gjort luften fuktig och molnen hänger lågt över Restenäs. Inne i den gamla smedjan är det dunkelt men torrt. Värmen från den öppna härden är välkomnande.

– Jag har alltid haft en dragningskraft till eld. Det är mycket kraft och energi i den. Smide för mig är ett fantastiskt hantverk som är en viktig källa till kraft och glädje. Att få uttrycka sig genom järnet är både lustfyllt och krävande, säger 31-åriga Axel Rydberg medan han pumpar pusbälgen, gjord av trä och läder.

Den starka luftströmmen behövs för att komma upp i smidestemperatur, i det här fallet 1 200–1 300 grader.

– Då lyser järnet gult och jag kan börja jobba med det, förklarar Axel.

Det var under sin estetiska gymnasieutbildning i Uddevalla som Axel började lockas av smide.

– Jag började med måleri och skulptur men saknade något mer handfast. Som andades något mer ursprungligt.

Efter gymnasiet följde därför en tvåårig utbildning i traditionellt järnsmide vid Bäckedals folkhögskola i Sveg.

– Det var fantastiskt roligt. Vi fick lära oss smide från grunden: allt från järnframställning till att göra eget träkol i kolmila.

Människan har behärskat konsten att nyttja järn i cirka 2500 år. Även om grunderna är desamma har tekniken utvecklats. I moderna smedjor är maskinerna större och automatiserade. Det är effektivt och skonar smedens kropp från ensidigt och tungt jobb. Axel Rydberg berättar att han även smider i Nohab-smedjan i Trollhättan men att arbetet ute i Restenäs smedja besitter en särskild charm.

– Här får jag lära mig att använda enkla verktyg och föremål. Smide är en trög process och jag tycker om att jobba långsamt.

Med en stor tång lyfter han det glödgade ämnet ur härden. Med vant grepp fattar Axel hammaren och börjar arbeta järnet mot städet. Slagen faller rytmiskt och med jämna mellanrum vrider han järnet ett kvarts varv.

– Det kallas att sträcka järnet och är den vanligaste tekniken inom smidet. När man sträcker järnet blir det tunnare och längre, berättar Axel.

Just det här ämnet ska senare under kvällen bli en väggkrok. Under torsdagskvällen är det nämligen öppen smedja. Det är ett återkommande evenemang där allmänheten bjuds in för att titta på och ställa frågor. Bakom arrangemanget står Ljungskileortens hembygdsförening i samarbete med Studieförbundet Vuxenskolan.

– Det är jätteroligt att få vara en aktiv del i hembygdsföreningen. Förra sommaren var öppen smedja välbesökt. Det är alltid någon som kommer hit och vill berätta om någon äldre släkting som arbetat som smed, säger Axel Rydberg.

Själva smedjan uppfördes 1893 av Anton Dahlberg, som även bodde strax intill.

– På den tiden var den lokala smedjan dit man vände sig för att få tillverkat nödvändiga bruksföremål, berättar Axel.

Rader av smidda hästskor, hjul, ok och selbeslag vittnar om den tidens behov. Vid husknuten sitter fortfarande en järnring kvar där hästen kunde bindas upp under tiden smeden arbetade.

I efterkrigstidens Sverige rationaliserades och mekaniserades jordbruket i allt större utsträckning. Livsstilar förändrades. Jordbruksenheterna blev färre men större och fler valde att flytta in till större samhällen och städer. Det är lätt att anta att smidet konkurrerades ut av modernare tillverkningsmetoder. Axel Rydberg berättar att Antons son Nils Dahlberg drev Restenäs smedja fram till 1947. Smedjan övertogs därefter av Ljungskileortens hembygdsförening som idag sköter om byggnaden och bevarar dess historia för framtiden.

Det är främst äldre tiders föremål som inspirerar Axel Rydbergs konstsmide. I sommar har han ställt ut på Kulturens hus i Ljungskile tillsammans med konstnären Thomas Morkvist på temat Ostasien.

– Jag tycker om att titta på gamla byggnader, särskilt kinesisk och japansk arkitektur. Enkelheten i formspråket tilltalar mig, säger Axel Rydberg.

I det dagliga livet har han ett utomhusarbete och konstsmidet får vara en hobby.

– Jag har vägt det fram och tillbaka men kommit fram till att jag trivs bäst så här. Jag hade ingen yrkestanke från början med min utbildning. Det blir någon enstaka beställning från bekanta. Men mest gör jag det för min egen skull.

Framöver har han en ambition om att hålla studiecirklar i smide för både stora och små.

– Vågar man tycker jag att man ska prova smide för det är väldigt roligt. Jag delar gärna med mig av min kunskap, säger Axel Rydberg.

